

İhmalkarlık can alıyor

Türkiye, karmaşık jeolojisi ve tektoniğinin sonucu olarak yeraltı kaynaklarının çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ülke. Uzun yıllardır yeraltı kaynakları ile yakından ilgilenen Türkiye, bu alanda önemli sayıda istihdam sağlıyor.

Sektörün yıllarca kazandığı tecrübeye rağmen Türkiye’de maden kazaları yine de engellenemiyor ve maden işçilerinin hayatını kaybetmesinin önüne geçilemiyor. Bu gerçeği son olarak Bursa’nın Mustafakemalpaşa ilçesine bağlı Devcikonağı beldesinde Bükköy Madencilik’e ait yeraltı kömür işletmesinde grizu patlaması hatırlattı. Yaşanan olay sonucunda 19 maden işçisi hayatını kaybetti. Peki, tüm bu kazaların meydana gelmesinin temel nedenleri neler? Denetleme sorunları mı? İşletmelerin kendi iç sorunları mı? Yoksa çalışma şartlarının elverişsizliği mi?

Gelişen teknolojiye rağmen Türkiye’de yaşanan maden kazaları son yıllarda artış gösteriyor.

NEDEN; İHMALKARLIK

Bükköy madencilikte yaşanan grizu patlaması sonrasında akıllara ilk gelen ihtimal tedbirsizlik ve ihmalkârlık oldu. Kaza sonrasında Türkiye Maden Mühendisleri Odası (TMMOB) tarafından yapılan ilk incelemenin ardından açıklanan rapora göre; meydana gelen olayın ihmalkârlıklar nedeniyle gecikmiş bir sonuç olduğunu ortaya çıkardı. TMMOB kazayla ilgili incelemelerin sonucunda, kazanın gerçekleştiği ocakta 3 vardiyalı olarak toplam 150 işçi çalıştırıldığı, olay sırasında ise 32 işçinin madende olduğu tespit edildi.

Raporda, ocağın havalandırılması, ana vantilatör ve tali pervanelerle sağlandığı ve üretim yapılırken sert kömür damarlarına patlayıcı madde kullanarak gevşetildiği belirtildi. Patlama sırasında ocakta her vardiyada bulunması gereken maden mühendisi sayısı yeterli olmadı-

Bursa'da meydana gelen ve 19 kişinin hayatını kaybetmesine neden olan kaza bir kez daha gerçekleri gözler önüne seriyor.

ğı ve çalışan işçilerin çevre köylerden istihdam edilerek düşük ücretlere çalıştırılarak sendikalarının olmadığı ortaya çıktı. 16-24 vardiyasında ayakta kömür üretimi yapılması esnasında grizu patlaması ile oluşan yüksek sıcaklık ile karbon monoksit gazı ise çalışan işçilerin yanması ve zehirlenmesine neden oldu. Yaşanan kaza sonrasında ise kurtarma işlemlerinde ciddi organizasyon ve koordinasyon yetersizliği bulunduğu açıklandı.

TMMOB tarafından yapılan açıklamada kazaların son yıllarda artış göstermesinin nedenleri arasında, özellikle 80'li yılların başından itibaren uygulamaya konulan özelleştirme, taşeronlaşma, rodövens gibi uygulamaların, kamu madenciliğini küçülterek, kamu kurum ve kuruluşlarında uzun yıllar sonucu elde edilmiş olan madencilik bilgi ve deneyim birikimini dağıttığını vurguluyor. Bu uygulamalar sonrasında bilgi birikimi ve deneyime sahip olan kurum ve kuruluşların yerine üretimin, teknik ve alt yapı olarak yetersiz, deneyim ve uzmanlaşmanın olmadığı kişi ve şirketlere bırakılmasından dolayı ve tüm bunlara ek olarak kamusal denetimin de yeterli olmaması iş

kazalarının artış sebepleri arasında bulunuyor.

Kazanın yaşandığı Bükköy Madencilik Turizm ve Ticaret A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı Nurullah Ercan, olayın ardından gözaltına alınarak mahkemeye çıkarıldı. İfadesi alındıktan sonra serbest bırakılan Ercan, hayatını kaybeden maden işçilerin ailelerini mağdur etmeyeceklerini açıkladı. Fakat hayatını kaybeden işçilerin yakınları Ercan tarafından verilecek 15 bin TL'lik yardıma tepki gösterdi.

Bükköy Madencilik'te aralık ayında meydana gelen olay sonrasında ortaya birçok görüş atıldı. Sonuç olarak Türkiye'de çoğu maden güvenlik önlemleri alt düzeyde ve tedbir alınmadan işletildiği ortaya çıktı. Yerüstünde her hangi bir kaza meydana geldiği zaman ulaşım ne kadar kolaylaşıyorsa yeraltı kazalarında küçük bir olay dahi büyük sonuçlar doğurabiliyor. Bu nedenle yetkililerin gerekli önlemleri alması için kazaları beklemesi gerekmiyor. Gerekli önlemler alınmazsa madenciler her gün karanlığa gömülmeye devam edecek.

"ZAMANINDA ÖNLEM ALINMALI"

Ocak 2009 tarihinde Maden Mühendisleri Odası tarafından Türkiye'deki riskli olan maden bölgelerinin haritası hazırlanarak Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanlığına teslim edildiğini açıklayan Maden Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Torun, patlamanın meydana geldiği Bükköy maden sahasının da söz konusu haritada patlama, yangın, göçük, boğulma, zehirlenme

Mehmet Torun

meydana gelebilecek "çok riskli" maden alanı kategorisinde yer aldığını açıkladı.

Çok riskli olarak gösterilen sahada önlemler alınması gerektiği konusunda Enerji Bakanlığı'na uyarıda bulduklarını vurgulayan Torun konuyla ilgili yaptığı açıklama, "Çok ciddi tedbirler alınması gerekirken bakanlık yetkililerinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda mayıs ayında bir denetim yapılmış, yapılan denetim sonucunda bazı eksiklikler belirlenmiş ve aralık sonuna kadar da süre verilmiş. Ama ne yazık ki ölümler süreyi beklemedi ve 19 kişiyi kaybettik. Madencilik sektöründe yaşanan iş kazaları konusunda bir başka raporumuzu da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderdik, önlem alınması için. Bu yazılarımıza da ne yazık ki hiçbir şekilde cevap verilmedi" şeklinde konuştu.

Maden Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Torun, Bursa'da yaşanan grizu patlaması ile ilgili olay yerinde yaptıkları araştırma sonrası Global Enerji Dergisi'nin sorularını yanıtladı.

Patlamanın yaşandığı Bükköy Madencilikte TMMOB tarafından yapılan açıklamaların ne kadarına uyulan bir çalışma ortamı söz konusu idi? Yaşanan kazanın nedenleri neler?

Olayın duyulmasının ardından Odamız yetkilileri ve iş güvenliği uzmanlarımız olay yerinde gelişmeleri ve kurtarma çalışmalarını yakından izledi. Kaza, ayakta kömür üretimi yapılması esnasında ortamda bulunan grizunun (metan gazı+hava karışımı) patlamasıyla meydana geldiği ortaya çıktı. Grizunun patlaması ile oluşan yüksek sıcaklık ve karbon monoksit gazı çalışan

"Maden Kanunu'na göre maden üretimi maden mühendisi nezaretinde yapılır. Özellikle yer altı kömür ocakları, çok riskli işyerleri olup, kaza olasılığı çok yüksek yerlerdir."

işçilerin yanmalarına ve zehirlenmelerine yol açarak ölümlerine neden olduğu anlaşıldı.

İlk tespitlerden olayın, çalışma ortamında belirli bir oranın üzerinde bulunmaması gereken metan gazının, bir ısı kaynağıyla tetiklendiği ve grizunun böylece patladığı anlaşılıyor. Değerlendirmelerimizde ocak havalandırmasında sorunlar olduğu ve havalandırmanın yetersiz olduğu tespit edildi. Bu durumda alınması gereken önlemlerin söz konusu ocakta eksik olduğu görüldü.

Patlamanın yaşandığı sırada maden içerisinde, işçiler dışında görevli maden mühendisinin bulunmamasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konu ile ilgili ne tür yaptırımlar uygulanmalı?

Maden Kanunu'na göre maden üretimi maden mühendisi nezaretinde yapılır. Özellikle yeraltı kömür ocakları, çok riskli işyerleri olup, kaza olasılığı çok yüksek yerlerdir. Bu nedenle her vardiyada maden mühendisi bulunması ve denetimin bu mühendis tarafından yapılması gerekiyor. Söz konusu ocakta kazanın olduğu vardiyada maden mühendisinin bulunmaması önemli bir eksiklik. Bu konuda mevzuatta eksik olan maddeler acil olarak yeniden düzenlenmeli, işletmede ve vardiyalarda yeterli sayıda maden mühendisini daimi olarak istihdam etmeyen işyerlerine işletme ruhsatı verilmemelidir.

Bir madende en az kaç yetkili maden mühendisinin aktif olarak bulunması gerekiyor?

İşletmenin büyüklüğüne, çalışan sayısına, risk değerlendirmesi sonucuna ve üretim kapasitesine göre maden mühendisi sayısı hesaplanıyor.

Teknik nezaretçi ve iş güvenliğinden sorumlu olan mühendis ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden alıyor. Bu durum ise mühendisin işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engelliyor. Bu açıdan, teknik nezaretçinin ve iş güvenliğinden sorumlu mühendisin özgürce karar verebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi amacıyla, ücretini oluşturulacak bir fondan ya da hesaptan alması için gerekli yasal düzenlemelerin acilen yapılması gerekiyor.

Maden eğitimlerine önemin artırılması gerekiyor. TMMOB tarafından yürütülen "Maden İş Güvenliği" kampanyası ile ilgili bilgi verir misiniz?

Madencilik sektöründe yaşanan iş kazalarının önlenmesi için, Odamızca değişik konularda ve alanlarda çalışmalar yapıyor. İş güven-

liği sempozyumları, iş güvenliği seminerleri ve saha çalışmalarında üyeleri ile sektör çalışanlarına eğitimler veriliyor. İş güvenliği konusunda araştırmalar yapılarak raporlar hazırlanıyor ve bu raporlar ilgili kurum, kuruluşlar ve kamuoyuyla paylaşılıyor. Bu doğrultuda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile "Madenlerde İş Güvenliği Yılı" kampanyası başlatılma kararı alındı. 3 Mayıs 2007 tarihinde Odamız ile Bakanlık arasında imzalanan bir protokol ile kampanyaya başlandı.

Protokol, kazaların en sık görüldüğü iş kollarından biri olan madencilik sektöründe, işverenler ve çalışanların ilgili İSG mevzuatı, uygulamaları ve karşılaşılabilecek muhtemel riskler konusunda bilinçlenmelerini sağlamayı amaçlıyor.

Protokolün amaçları, iş kazası sayısını ve kaza sonucunda meydana gelen maddi ve manevi zararları azaltmak, çalışanların meslek hastalıklarından korunmalarını sağlamak dolayısıyla sektördeki mevcut iş sağlığı ve güvenliği durumunu iyileştirmek, çeşitli araştırma ve eğitim faaliyetlerinde işbirliği yapabilmek için planlandı.

Yaşanan kazanın ardından odalar ve yöneticilerin birlikte hareket etmesi gerektiğini açıklamıştınız. Birlikte anlamında ne gibi beklentileriniz var?

Kazaların oluşmasına neden olan etkenlerin; ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonu ile birlikte en kısa zamanda masaya yatırılması ve çözümlenebilmesi için acil olarak bir eylem planı hazırlanması gerekiyor. Ulusal ölçekte oluşturulacak bu yapının; kazaların önlenmesi için gerekli risk haritalarını çıkarması, gerekli

"Kazaların oluşmasına neden olan etkenlerin; ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonu ile birlikte en kısa zamanda masaya yatırılması ve çözümlenebilmesi için acil olarak bir eylem planı hazırlanması gerekiyor."

planlamaları ve eğitimleri koordine etmesi, ilgili yasa ve yönetmelikleri tekrar gözden geçirecek sahanın ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlemesi ve iş güvenliği kültürünün geliştirilmesi için çalışmalar yapması gerekiyor. Odamız, sektörde yaşanan iş kazalarının önlenmesiyle ilgili olarak pek çok çalışma yaptı. Raporlar hazırladık ve bunların sonuçlarını ilgililerle ve kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu anlamda çok ciddi bir bilgi birikimi ve uzman kadrosu bulunuyor. Kamusal sorumluluğumuz gereği, yapılacak çalışmalarda Odamızın görüşlerinin alınması ve uygulanması büyük önem taşıyor.

İlk 2 saatin önemi

♦ Maden ocaklarında yaşanan kazalar sonrasında müdahale edilme süresi ve teknikleri büyük önem taşıyor. Kaza anında yapılan küçük etkiler dahi büyük sonuçları meydana getirebiliyor. Kaza sonra yapılması gerekenlerle ilgili, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) İş Güvenliği Uzmanı Maden Mühendisi Erdinç Günay'ın Yeraltı Maden İşletmeciliğinde Tahliyecilik konulu araştırması konuya açıklık getiriyor.

Günay, grizu patlaması sonrasında yer altındaki metan yok olduğu için gazın yeniden birikerek ikinci patlama riski oluşturmaması için ilk 2 saat kurtarma ekiplerinin en güvenli çalışabileceği zaman dilimi olduğunu belirtti. Günay, "Kaza sonrasında 2 saat altın saat olarak nitelendiriliyor. Kazazedelerin canlı kurtarılma ihtimali yüksek olması nedeniyle özel maden işletmelerinde de kurtarma ekiplerinin kurulması oldukça önemli bir nokta" sözleriyle açıkladı.

Araştırmada, bu zamanın TTK'ya 100 kilometreyi geçen uzaklıktaki yerlere ilk kurtarma ekibinin mutlaka helikopterle ulaştırılmasının önem taşıdığı belirtildi. Günay, "Bunun için valiliklerdeki kriz komitesi toplantılarında konu gündeme alınmalı. TTK'dan kurtarma ekibi talep edildiğinde eş zamanlı kurtarma ekibini olay yerine intikal ettirecek helikopterin talep edileceği kurum belirlenerek, protokol altına alınmalıdır. Olağanüstü durumlarda yapılacak kurtarma çalışmalarının başarılı olabilmesi için gelişen teknolojik imkanlara uygun malzeme ve ekipmanlara sahip tahliye merkezinin yanı sıra disiplin, tecrübe ve bilgi donanımıyla çok iyi yetişmiş kurtarıcılara ihtiyaç vardır" açıklamasında bulundu.

